

УДК 342.5+347.9(477)

Р.Л. СОПІЛЬНИК, канд. юрид. наук, доц.,
ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»

УМОВИ ТА ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: виконавче провадження, кримінальне обвинувачення, юридичні особи, судові виконавці, Державна виконавча служба, резолютивна частина рішення

Для кожного громадянина важлива можливість захисту та відновлення його прав та свобод. Так, відповідно до ст.ст.6 та 13 Конвенцій про захист прав людини і основоположних свобод, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Також, відповідно до ст.ст.55, 124 Конституції України, кожному громадянину гарантується право на захист у суді його порушених прав і свобод. Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Однак, рішення суду не завжди добровільно виконується сторонами не на користь яких воно прийняте. Для цього й було започатковано інститут виконавчого провадження, який забезпечував примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб).

Деякими питаннями щодо визначення процесуального статусу виконавчого провадження досліджували: Н.А. Абрамов, М.В. Амельченко, В.С. Анохін, Ю.В. Білоусов, Д.Х. Валеєв,

С.В. Васильєв, В.В. Вандишев, Е.В. Васьковський, М. Гурвич, Д.В. Дернова, Т. Каменков, І.В. Кананович, А.М. Коритін, А. Корсак, А. Петраш, І. Решетнікова, В.І. Тертишніков, Д.П. Фіолевський, Ю.С. Шемшученко, М.Й. Штефан, С.В. Щербак та ін. Проте, комплексного дослідження за зазначеною темою здійснено не було. Таким чином, здійснення виконавчого провадження не стало предметом наукових досліджень учених-юристів, хоча це дозволило б уникнути протиріччя в нормативно-правових актах України. Тому метою статті є проведення аналізу розвитку інституту виконавчого провадження в Україні, загальних умов та порядку здійснення виконавчого провадження. Новизна роботи полягає в розкритті та вдосконаленні здійснення виконавчого провадження в Україні і змінам у суспільному розвитку держави.

З утворенням самостійної та незалежної України тривалий час не відбувалося змін у законодавстві щодо виконавчого провадження. Також поза увагою законодавця в цьому плані залишались новоутворені суб'єкти підприємницької діяльності, особливо юридичні особи, зміст заходів примусового виконання став застарілим і не відповідав реаліям життя та змінам у суспільному розвитку держави, і, особливо, в новому законодавстві з інших галузей права. Зокрема, Закон України «Про власність» встановив рівноправність усіх форм власності, чого ніяк не можна було сказати про виконавче провадження, котре, як і взагалі всі інші раніше чинні радянські норми, віддавало пріоритет державній формі власності. Крім розділу V «Звернення судового рішення до виконання та поворот виконання» Цивільного процесуального кодексу України 1963 року, основним нормативно-правовим актом, який досить детально регулював норми виконавчого провадження, залишалась чинною ще й Інструкція колишнього СРСР «Про виконавче провадження» 1985 р., що не витримувала ніякої критики [1, с.28–33].

Внаслідок цього авторитет судових виконавців, і навіть судів, значно знизився, а кре-

дитори прагнули вирішити питання, які виникали щодо виконавчого провадження, шляхом звернення до кримінальних структур, де рішення завжди виконувались не тільки своєчасно, але й у повному обсязі. При цьому порушувались проголошені Конституцією України 1996 р. гарантії забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Але саме в умовах ринкової економіки держава повинна була вжити заходів, які б поліпшили це становище [2]. Тому наступним етапом становлення та вдосконалення виконавчого провадження стало прийняття Верховною Радою України Законів «Про Державну виконавчу службу» від 24.03.1998 року та «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 року, що врегулювали новий порядок проведення виконавчих дій новоствореним органом виконання – Державною виконавчою службою (далі – ДВС), яка покликана здійснювати примусове виконання рішень судів та інших органів в Україні. Ці закони й визначили початок значного реформування всієї системи виконавчого провадження [2].

Наказом № 74/5 Міністерства юстиції України від 15.12.1999 р. затверджено Інструкцію про проведення виконавчих дій, яка набула юридичну силу з 01.01.2000 року, при цьому зазначивши, що дія Інструкції колишнього Союзу РСР «Про виконавче провадження» 1985 року на територію України не поширюється, що стало вагомим кроком у розвитку законодавства про виконавче провадження [1, с.14–15].

Також необхідно зазначити, що в ст.1 Закону України «Про виконавче провадження» міститься визначення терміну виконавчого провадження як завершальної стадії судового провадження та примусового виконання рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій органів і посадових осіб, визначених у цьому Законі, що спрямовані на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, в межах повноважень та у спосіб, визначених цим Законом, іншими норматив-

но-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню [3, с.21–29].

Проте у Законі України «Про виконавче провадження» (стаття 3 «Виконання рішень іншими органами») передбачені випадки стягнення коштів не тільки органом ДВС, а й податковими органами, банками та іншими фінансовими установами. Рішення зазначених органів можуть виконуватися відповідно до закону також іншими органами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами. Рішення про стягнення коштів з державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ виконуються органами Державного казначейства України в установленому Кабінетом Міністрів України порядку. Вищезазначені органи, установи, організації та особи не є органами примусового виконання, крім органів та посадових осіб, які виконують рішення про притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності [3, 4].

Загальні умови та порядок здійснення виконавчого провадження в Україні регулюється главою 3 Закону України «Про виконавче провадження».

Відповідно до ст.17 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виконання здійснюється державною виконавчою службою на підставі таких виконавчих документів [3, 5]:

1) виконавчі листи, що видаються судами, і накази господарських судів, у тому числі на підставі рішень третейського суду та рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті і Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті;

2) ухвали, постанови судів у цивільних, господарських, адміністративних справах, кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;

3) судові накази;

4) виконавчі написи нотаріусів;

5) посвідчення комісій по трудових спорах, що видаються на підставі відповідних рішень таких комісій;

6) постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;

7) постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу;

8) рішення інших органів державної влади, якщо їх виконання за законом покладено на державну виконавчу службу;

9) рішення Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

У виконавчому документі зазначаються:

а) назва і дата видачі документа, найменування органу, прізвище та ініціали посадової особи, що його видали;

б) дата прийняття і номер рішення, згідно з яким видано документ;

в) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, власне ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) стягувача і боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код суб'єкта господарської діяльності стягувача та боржника (для юридичних осіб), індивідуальний ідентифікаційний номер стягувача та боржника (для фізичних осіб – платників податків) або номер і серія паспорта стягувача та боржника для фізичних осіб – громадян України, які через свої релігійні або інші переконання відмовилися від прийняття ідентифікаційного номера, офіційно повідомили про це відповідні органи державної влади та мають відмітку в паспорті громадянина України, а також інші дані, якщо вони відомі суду чи іншому органу, що видав виконавчий документ, які ідентифікують стягувача та боржника чи можуть сприяти примусовому вико-

нанню, зокрема, дата народження боржника та його місце роботи (для фізичних осіб), місцезнаходження майна боржника, рахунки стягувача та боржника тощо;

г) резолютивна частина рішення;

д) дата набрання законної (юридичної) сили рішенням;

е) строк пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Виконавчий документ повинен бути підписаний уповноваженою посадовою особою із зазначенням її прізвища та ініціалів і скріплений печаткою [3, 5, 6]. Скріплення виконавчого документа гербовою печаткою є обов'язковим у разі, якщо орган (посадова особа), який видав виконавчий документ, за законом зобов'язаний мати печатку із зображенням Державного Герба України.

Законом можуть бути встановлені також інші додаткові вимоги до виконавчих документів.

Виконавчі дії провадяться державним виконавцем за місцем проживання, перебування, роботи боржника або за місцезнаходженням його майна. У разі якщо боржник є юридичною особою, то виконання провадиться за місцезнаходженням його постійно діючого органу або майна. Право вибору місця виконання між кількома органами державної виконавчої служби, що можуть вчиняти виконавчі дії з виконання рішення на території, на яку поширюються їх функції, належить стягувану [7].

Також слід зауважити, що виконання рішення, яке зобов'язує боржника вчинити певні дії, здійснюється державним виконавцем за місцем проведення таких дій.

Державний виконавець зобов'язаний прийняти до виконання виконавчий документ і відкрити виконавче провадження (протягом трьох робочих днів з дня його надходження винести постанову про відкриття виконавчого провадження), якщо не закінчився строк пред'явлення такого документа до виконання, він відповідає вимогам, передбаченим Законом України «Про виконавче провадження», і пред'явлений до виконання до відповідного органу державної виконавчої служби [8, 9].

Державний виконавець відмовляє у відкритті виконавчого провадження у разі:

1) пропуску встановленого строку пред'явлення документів до виконання;

2) неподання виконавчого документа та неподання заяви про відкриття виконавчого провадження у випадках, передбачених Законом України «Про виконавче провадження»;

3) якщо рішення, на підставі якого видано виконавчий документ, не набрало законної (юридичної) сили, крім випадків, коли воно у встановленому законом порядку допущено до негайного виконання;

4) пред'явлення виконавчого документа до органу державної виконавчої служби не за місцем або не за підвідомчістю виконання рішення;

5) якщо не закінчилася відстрочка виконання рішення, надана судом, яким постановлено рішення;

6) невідповідності виконавчого документа вимогам, передбаченим статтею 18 Закону України «Про виконавче провадження»;

7) офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

8) якщо виконавчий документ повернуто стягувачу за його заявою, крім виконавчих документів про стягнення аліментів та інших періодичних платежів;

9) наявності інших передбачених законом обставин, що виключають здійснення виконавчого провадження [4, 10].

Про відмову у відкритті виконавчого провадження державний виконавець виносить постанову протягом трьох робочих днів, а за рішенням, що підлягає негайному виконанню, – не пізніше наступного робочого дня з дня надходження виконавчого документа і не пізніше наступного дня надсилає її заявникові разом з виконавчим документом.

В статті 22 Закону України «Про виконавче провадження» встановлені строки пред'явлення виконавчих документів до виконання:

1) посвідчення комісій по трудових спорах, постанови судів у справах про адміністратив-

ні правопорушення та постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, – протягом трьох місяців [2];

2) інші виконавчі документи – протягом року, якщо інше не передбачено законом.

Зазначені строки пред'явлення виконавчих документів до виконання встановлюються для:

1) виконання судових рішень – з наступного дня після набрання рішенням законної сили чи закінчення строку, встановленого у разі відстрочки чи розстрочки виконання рішення, а в разі якщо судове рішення підлягає негайному виконанню, – з наступного дня після його постановлення;

2) виконання рішень комісій по трудових спорах – з дня видачі посвідчення на примусове виконання рішення;

3) інших виконавчих документів з наступного дня після набрання ними юридичної сили, якщо інше не передбачено законом.

Звернемо увагу, що рішення про стягнення періодичних платежів (у справах про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я, втратою годувальника тощо) можуть бути пред'явлені для виконання протягом усього періоду, на який присуджені платежі [3].

Строки пред'явлення виконавчого документа до виконання перериваються у наступних випадках:

1) пред'явленням виконавчого документа до виконання;

2) частковим виконанням рішення боржником;

3) наданням судом, який видав виконавчий документ, відстрочки або розстрочки виконання рішення.

Після переривання строку пред'явлення виконавчого документа до виконання перебіг строку поновлюється. Час, що минув до переривання строку, до нового строку не зараховується [4].

У постанові про відкриття виконавчого провадження державний виконавець вказує

про необхідність боржнику самостійно виконати рішення у строк до семи днів з моменту винесення постанови (у разі виконання рішення про примусове виселення боржника – у строк до п'ятнадцяти днів) та зазначає, що у разі ненадання боржником документального підтвердження виконання рішення буде розпочате примусове виконання цього рішення із стягненням з боржника виконавчого збору і витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій, передбачених Законом України «Про виконавче провадження». За заявою стягувача державний виконавець одночасно з винесенням постанови про відкриття виконавчого провадження може накладати арешт на майно та кошти боржника, про що виноситься відповідна постанова [2, 8].

Стаття 32 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює наступні заходи примусового виконання рішень:

1) звернення стягнення на кошти та інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб;

2) звернення стягнення на заробітну плату (заробіток), доходи, пенсію, стипендію боржника;

3) вилучення в боржника і передача стягувачу певних предметів, зазначених у рішенні;

4) інші заходи, передбачені рішенням [1, 2].

Стаття 37 Закону України «Про виконавче провадження» вказує вичерпний перелік обставин, що зумовлюють обов'язкове зупинення виконавчого провадження, а в ст.38 зазначеного Закону вказано випадки коли державний виконавець має право зупинити виконавче провадження. З вказаних випадків державний виконавець виносить вмотивовану постанову про зупинення виконавчого, яка затверджується начальником або заступником начальника відділу, якому підпорядкований державний виконавець. Постанову про зупинення виконавчого провадження з підстав, передбачених статтею 37 цього Закону, державний виконавець виносить не пізніше наступного робочого дня, коли йому стало ві-

домо про такі обставини. Копія постанови надсилається сторонам у триденний строк.

У ст.49 Закону України «Про виконавче провадження» вказані випадки коли виконавче провадження підлягає закінченню. Про закінчення виконавчого провадження державний виконавець виносить постанову з обов'язковим мотивуванням підстав її винесення, яка затверджується начальником відділу, якому він безпосередньо підпорядкований. Копія постанови у триденний строк надсилається сторонам і може бути оскаржена в десятиденний строк у порядку, встановленому вказаним Законом. У разі закінчення виконавчого провадження (крім направлення виконавчого документа за належністю іншому органу державної виконавчої служби, офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, закінчення виконавчого провадження за рішенням суду, винесеним у порядку забезпечення позову чи вжиття запобіжних заходів, а також крім випадків нестягнення виконавчого збору або витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій), повернення виконавчого документа до суду або іншого органу (посадовій особі), який його видав, арешт, накладений на майно боржника, знімається, скасовуються інші вжиті державним виконавцем заходи примусового виконання рішення, а також провадяться інші дії, необхідні у зв'язку із завершенням виконавчого провадження. Завершене виконавче провадження не може бути розпочате знову, крім випадків, передбачених Законом України «Про виконавче провадження» [1].

Необхідно зауважити, що витрати пов'язані з організацією та проведенням виконавчих дій державний виконавець стягує з боржника. Державний виконавець виносить постанову про стягнення з боржника витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій, яка затверджується начальником відповідного відділу державної виконавчої служби. Зазначена постанова надсилається сторонам не пізніше наступного робочого дня після її

винесення і може бути оскаржена ними до суду у десятиденний строк [1].

Виконавче провадження – це сукупність дій органів і посадових осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, в межах повноважень та у спосіб, визначених Законом України «Про виконавче провадження» [2].

В незалежній Україні тривалий час виконавче провадження регулювали норми Цивільного процесуального кодексу України 1963 року та Інструкція колишнього СРСР «Про виконавче провадження» 1985 р.

Лише в 1998 року Верховною Радою України було прийнято Закон «Про Державну виконавчу службу» та 1999 році «Про виконавче провадження», що детально врегулювали новий порядок проведення виконавчих дій новоствореним органом виконання – Державною виконавчою службою яка покликана ефективно здійснювати примусове виконання рішень судів та інших органів в Україні. Ці закони й визначили початок значного реформування всієї системи виконавчого провадження. Проте, на даний час в Україні є значна кількість невиконаних судових рішень. У зв'язку з чим необхідно постійно вдосконалювати механізми діяльності Державної виконавчої служби у теоретичних та практичних площинах.

На нашу думку, недоліком у Законі України «Про виконавче провадження» є занадто скорочений строк пред'явлення виконавчого документу до виконання – він становить період «протягом року», на відміну від попередньої редакції закону, яка встановлювала строк у три роки.

Також зазначимо, що для прискорення виконавчого провадження стягувачу Законом України «Про виконавче провадження» надано право авансування витрат на організацію і проведення виконавчих дій. У свою чергу після завершення виконавчого провадження авансовий внесок має бути повернений стягувачу. Проте у вказаному Законі не уточнені строки і порядок повернення такого внеску.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фурса С. Я., Щербак С. В. / Виконавче провадження в Україні : навчальний посібник / Фурса С. Я., Щербак С. В. – К. : Атіка, 2002. – 480 с.
2. Закон України «Про виконавче провадження» : від 21.04.1999 р., № 606–XIV // ВВР України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
3. Наказ Державної виконавчої служби України «Про затвердження Інструкції з діловодства у Державній виконавчій службі України» : від 18.04.2012 р., № 19/2
4. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень» : від 02.04.2012 р., № 512/5.
5. Наказ ДВС України «Про затвердження звітності за формою № 1 (піврічна) «Звіт про роботу органів державної виконавчої служби» та Порядку щодо її складання» : від 21.12.2011 р., № 66/2.
6. Порядок взаємодії органів державної виконавчої служби та органів Пенсійного фонду України / наказ Міністерства юстиції України : від 26.12.2011 р., № 3593/5 ; постанова правління Пенсійного фонду України : від 26.12.2011 р., № 39-1.
7. Васильев С. В. Хозяйственное судопроизводство Украины : уч. пособ. / С. В. Васильев. – Х. : Эспада, 2002. – 368 с.
8. Спільний наказ Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію роботи щодо інформаційної взаємодії Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України та Державної виконавчої служби України» : від 08.10.2012 р., № 1480/5/868.
9. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р., № 1618–IV // ВВР України. – 2004. – № 40–41, 42. – Ст. 492.
10. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про управління державної виконавчої служби головних управлінь юстиції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі,

Положення про районний, районний у місті, міський (міста обласного значення), міськрайонний, міжрайонний відділ державної виконавчої служби» : від 10.04.2012 р., № 549/5.

Сопільник Р. Л. Умови та порядок здійснення виконавчого провадження в Україні / Р. Л. Сопільник // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 621–627 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_102.pdf

Проаналізовано умови та порядок здійснення виконавчого провадження в Україні. Рішення суду не завжди добровільно виконується сторонами не на користь яких воно прийняте. Тому було започатковано інститут виконавчого провадження, який забезпечував примусове виконання рішень судів та інших органів.

***

Сопильник Р.Л. Условия и порядок осуществления исполнительного производства в Украине

Проанализированы условия и порядок осуществления исполнительного производства в Украине. Решение суда не всегда добровольно исполняется сторонами, не в пользу которых оно принято. Поэтому было начато институт исполнительного производства, который обеспечивал принудительное исполнение решений судов и других органов.

***

Sopilnyk R.L. Conditions and Procedures of Enforcement Proceedings in Ukraine

The conditions and procedures of enforcement proceedings in Ukraine analyze. Court decisions are not always carried out voluntarily by the parties are not in favor of which it is made. Thus was established the institute enforcement proceedings, which ensures the enforcement of court decisions and other authorities.

Форум права Форум